

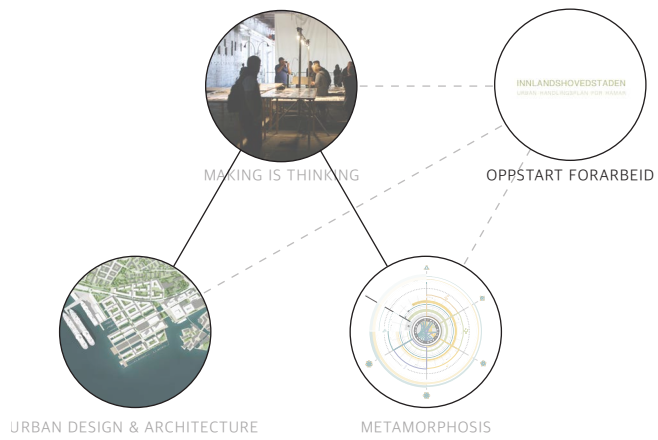
PROSESS OG REFLEKSJONER

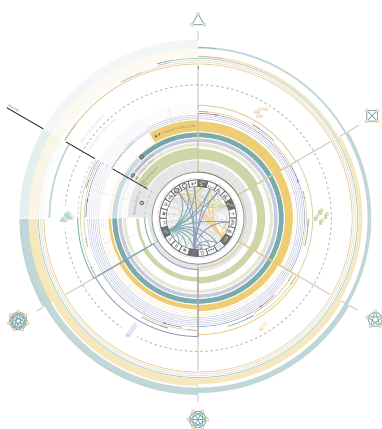
INNHold

Tidligere prosesser og forarbeid	5
Mapping og analyse	11
Teori	17
Skissering og idemyldring	21
Intervjuer	29
Konseptutvikling	49
Eksperimentering i bylab	59
Skriving og videreutvikling	71

TIDLIGERE PROSESSER OG FORARBEID

Utsnitt fra prosjekter på masternivå; byplanlegging på Filipstad i Oslo (øverst), utstilling i Dora II-bunkeren på Nyhavna (midten) og utviklingsstrategi for boligområde i Holmestrand (nederst).

Prosesen begynner med interessen for den store skalaen etter grunnkurset i byplanlegging. På masternivå fortsetter prosessen med byplanlegging med transformasjon av havneområdet på Filipstad i Oslo. Kurset er en god øvelse i formgivning og utforming av bymiljøer. Oppgaven prøver å forstå forholdet mellom det nye og det gamle, og mulighetene bak ren formgivning.

Et helt annet perspektiv på byutvikling kom gjennom et kurs som tok for seg gentrifieringskrefter på Nyhavna i Trondheim. Her fikk jeg førstehåndskunnskap om både kreftene som styrer byutviklingen, og om de som bruker denne bydelen i dag. Oppgaven ble et viljesterkt forsøk på å ta i bruk de ekstremt interessante rommene på Nyhavna, og å skape en reaksjon mellom arbeidet vårt og leseren.

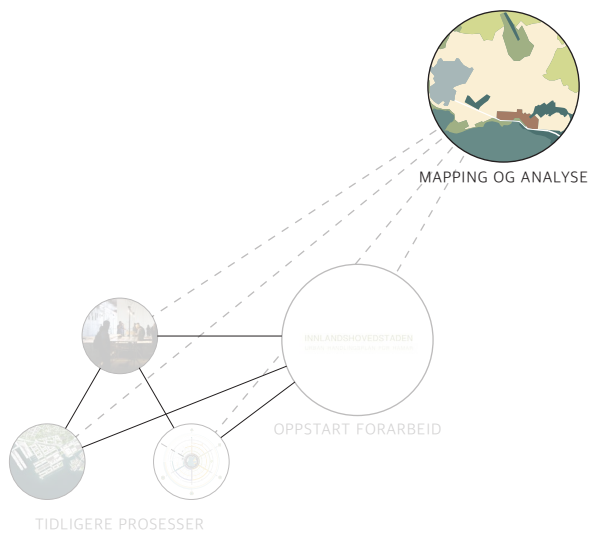
Etter å ha utforsket to helt forskjellige perspektiver på byutvikling, økte interessen for kreftene som påvirker byene, og strukturen de er en del av. I en strategioppgave for et nytt boligområde i Holmestrand, oppdaget jeg potensialet for prosjektering på et strukturelt nivå, og å bruke ferdighetene man har som arkitekt til å tenke helhetlig og på tvers av skalaer. Tematikken for denne oppgaven ble handlingsrommet som finnes i byens komplekse egenart, noe jeg vil gå enda mer inn på også i diplomoppgaven.

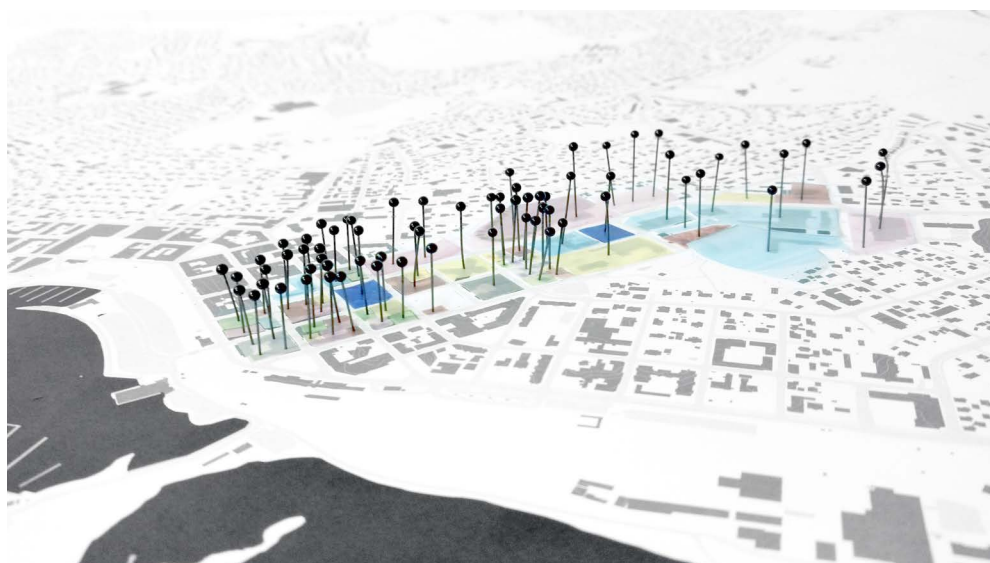
Etter å ha gjennomført tre forskjellige kurs på masternivå innenfor byutviklingsfeltet med forskjellige tilnærminger og perspektiver, kom tiden for å formulere en oppgave på egenhånd. De tidligere erfaringene spente fra tradisjonell formgivning, til intervensjoner i full skala, til strategi- og systemdesign. Oppgaven skulle trekke fra erfaringene fra disse kursene, og brukes til å utforske temaer og problemstillinger jeg er personlig interessert i.

Forarbeidet var på ingen måte noen ny begynnelse, men en sjanse til å gå i dybden på temaer jeg allerede har vært innom, og blitt interessert i. Forarbeidet skulle også bare være begynnelsen på en lang og innviklet prosess. Arbeidet som ble gjort med oppstarten av oppgaven var viktig hovedsakelig fordi det satte i gang en tankeprosess, og ledet til konklusjoner som igjen ledet til nye spørsmål. Selv om mange av forutsetningene og målene endres underveis, vil forarbeidet være et referansepunkt for prosessen, noe som gjør det lettere å reflektere rundt valgene som tas i løpet av semesteret.

Utgangspunktet er å studere handlingsrommet i byutvikling på Hamar, både i forhold til gitte mål om utvikling, miljø og til byens egenart. Arbeidstittelen "Innlandshovestaden" setter rammen for oppgaven og sier noe om potensialet for en multiskalær tilnærming.

MAPPING OG ANALYSE

Kartlegging av eiendomsstruktur i Stadionbyen, langs Vangsvegen i Hamar.

Den første fasen av oppgaven går til innhenting av materiale, analyse av byen og prosjektområdet, og mapping av eiendomsstrukturer, ressurssystemer, typologier, byrom, bevegelser og romforløp. På dette punktet er det ikke alltid like klart hva jeg er på utkikk etter, men stoler på prinsippet om at så lenge noe gjøres, dukker det alltid opp interessante ting. I løpet av fasen blir jeg godt kjent med byen og prosjektområdet. Bildet av aktørene i prosjektområdet langs Vangsvegen i Hamar blir tydeligere, og det blir tydeligere hvilke aktører som kommer til å bli viktige for oppgavens strategi.

I løpet av denne fasen prioriterer jeg å få snudd på så mange steiner som mulig, for å åpne opp for at oppgaven kan ta mange forskjellige retninger. Jeg legger en plan for semesteret for å sørge for god fremdrift, men prøver å gjøre prosessen åpen for det uforutsette. I begynnelsen er skalaomfanget stort, og i løpet av semesteret er målet å la de forskjellige skalaene overlappe hverandre til jeg er kommet ned på menneskelig nivå. Jeg planlegger bevisst å gjøre flere ting samtidig for å unngå at prosessen blir en rett linje, og er bevisst på viktigheten av å både gjøre, tenke og reflektere om hverandre gjennom prosessen.

I analysedelen av oppgaven vektlegger jeg å gjøre og å lage, slik at rommet for refleksjon blir større senere i oppgaven.

MERCE CUNNINGHAM STUDIO 55 BETHUNE STREET NYC NY 10014

10 RULES FOR STUDENTS AND TEACHERS

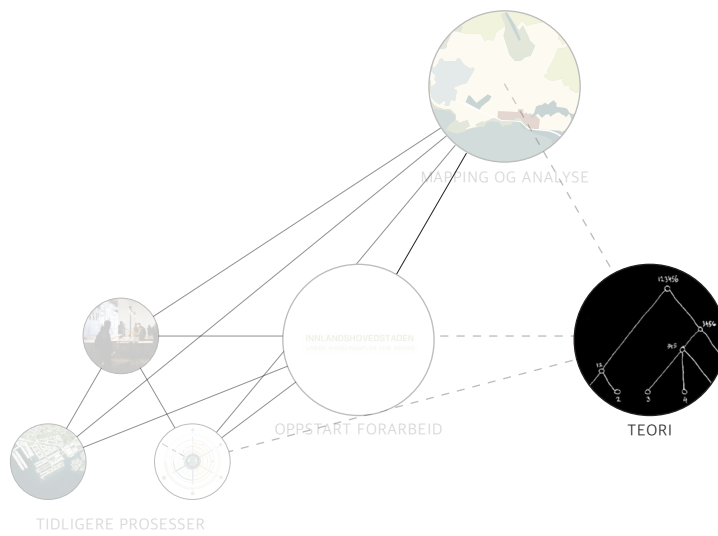
FROM JOHN CAGE

- Rule 1: Find a place you trust, and then, try trusting it for awhile.
- Rule 2: (General Duties as a Student)
Pull everything out of your teacher.
Pull everything out of your fellow students.
- Rule 3: (General Duties as a Teacher)
Pull everything out of your students.
- Rule 4: Consider everything an experiment.
- Rule 5: Be Self Disciplined. This means finding someone wise or smart and choosing to follow them. To be disciplined is to follow in a good way. To be self disciplined is to follow in a better way.
- Rule 6: Follow the leader. Nothing is a mistake. There is no win and no fail. There is only make.
- Rule 7: The only rule is work. If you work it will lead to something. It is the people who do all the work all the time who eventually catch onto things. You can fool the fans--but not the players.
- Rule 8: Do not try to create and analyze at the same time. They are different processes.
- Rule 9: Be happy whenever you can manage it. Enjoy yourself. It is lighter than you think.
- Rule 10: We are breaking all the rules, even our own rules and how do we do that? By leaving plenty of room for "x" qualities.

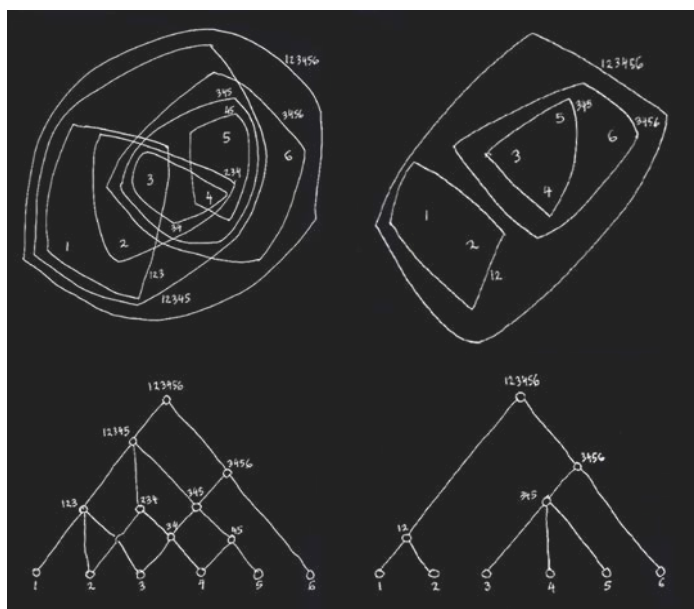
Helpful Hints:

Always Be Around.
Come or go to everything.
Always go to classes.
Read everything you can get your hands on.
Look at movies carefully and often.
SAVE EVERYTHING. It may come in handy later.

John Cages regler for studenter og lærere. Merce Cunninghams og John Cages arbeid med dans var konstant utforskende, og utfordret grensene til disiplinen. Arbeidet omfattet også musikk og visuell og utøvende kunst.

TEORI

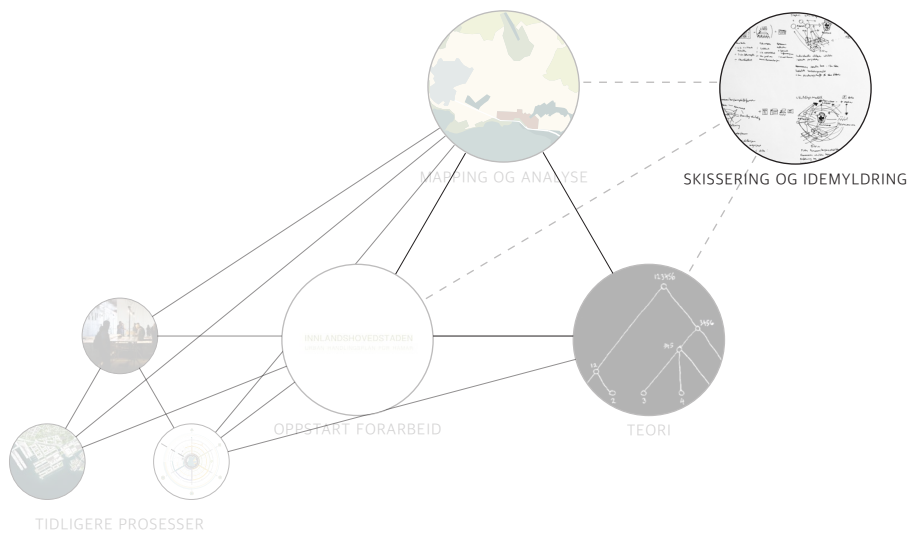

Underveis i strategiopgaven forrige semester fant vi fram til mye teoretisk stoff om strukturer i byer og omgivelser. I tillegg til stoff om sosial bærekraft kom vi inn på forskjellige teorier om kompleksitet og intelligente utviklingsmodeller.

Som en videreføring av disse temaene blir sammensatthet og kompleksitet som verktøy sentralt også i diplomoppgaven. Gjennom samtale med veiledere i løpet av prosessen har temaer som landskapsurbanisme blitt et aktuelt teorigrunnlag for oppgaven. I tillegg kommer teorier og materiale fra tidligere oppgaver som Jan Gehl og Jane Jacobs, samt essayser som har vært en del av metodestudiene i forkant av diplomsemesteret.

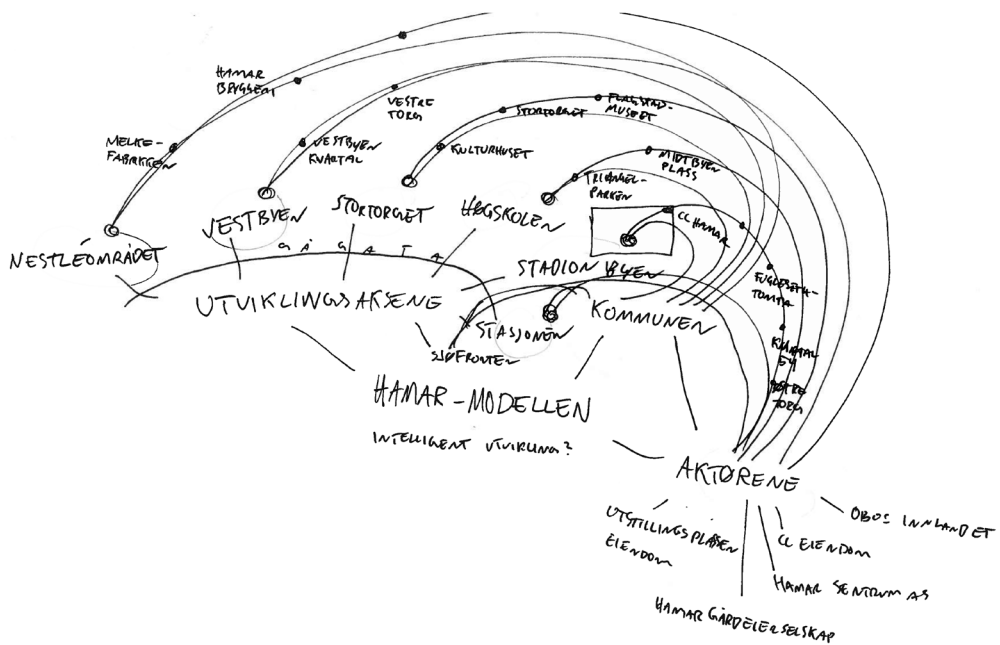
Teoriens rolle i prosessen blir flersidig, fordi den utgjør både et referansepunkt for mitt eget arbeid, et verktøy for å vurdere egne valg og fungerer som en kilde til inspirasjon. Ved å sette meg inn i teori innen feltene jeg interesserer meg for utvider jeg både mitt eget og oppgavens perspektiv, og gjør til syvende og sist oppgaven mer reflektert og relevant. Det gjør også oppgaven mer interessant å jobbe med.

I oppgavens egne sammensatthet blir teorigrunnlaget et veldig godt integrert punkt, nettopp fordi det skaper forbindelser til veldig mange aspekter ved oppgaven. I tillegg til å være relevant for arbeidet jeg allerede har gjort, gjør den seg også relevant for valg jeg gjør senere.

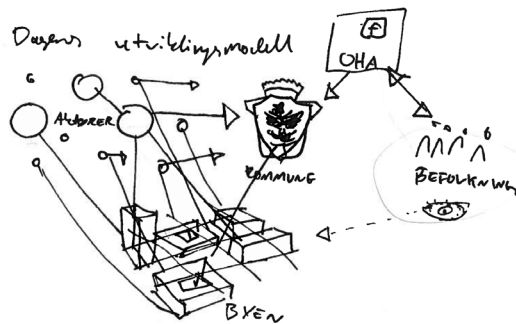
SKISSERING OG IDEMYLDRING

Parallelt med studier av teori, analysering og mapping blir det viktig å kombinere dette med den kreative prosessen. Selv om oppgaven fremdeles er vagt definert og alle dører er åpne, ønsker jeg også å tidlig utvikle ideer som kan utvikle seg gjennom prosessen. I min egen erfaring bidrar å veksle mellom metoder til en mer stimulerende prosess, og det gjør også teorien og analysematerialet mer levende.

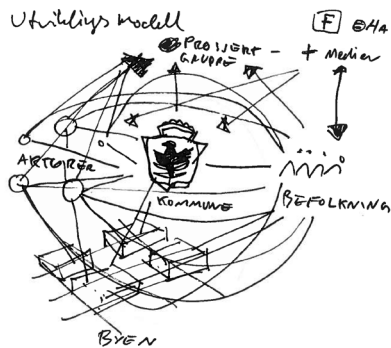
På dette stadiet prøver jeg å raffinere målene mine for prosjektet. Jeg deler hovedproblemstillingen inn i undertemaer. Jeg visualiserer de forskjellige skalaene fra globalt, til regionalt, til lokalt og til menneskelig skala. På de forskjellige skalaene finner jeg fram til virkemidler og holdepunkter, fra bolig, transport og ressursbruk til lokale grep.

Med utgangspunkt i noe av det eksisterende analysematerialet, hovedsakelig byromsplanen fra Gehl architects, gjør jeg meg noen tanker om utviklingsmodeller for Hamar, og skisserer ideer for involvering av de forskjellige aktørene i fokusområdet mitt. Lysten til å formgi og tegne får også trenge igjennom ved å la tegningen fungere som et refleksjonsverktøy. Ved å bruke hendene og pennen setter jeg i gang tankeprosesser og får ideer, selv om jeg ikke i utgangspunktet vet hva jeg er ute etter.

Individuelle aktører utvikler
isolerte prosjekter

Kommunen handler bare i liten skala
Indirekte beslutningsmakt
Liten påvirkningskraft på store aktører

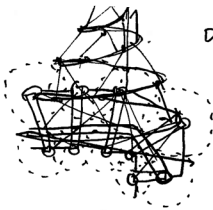

Felles kommunikasjonsplattform
Kommunen utvikler høyere aktivitet
Befolkning har mulighet til å engasjere seg konstruktivt
Sammenheng: utviklingsprosjektene

WALANDS URGANE HJELP

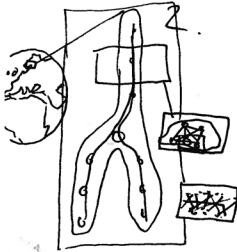
BRUKE BYENS BOENDE FORUTSETNINGER OG KOMPLEKSITET
TIL Å UTFORSKE OG UTNYTTE POTENSIALET TIL UTVIKLING.

UNDERSØKE HORDAN DETTE POTENSIALET KAN BRUKES FOR Å NÅ
MÅLENE: HOVEDSTAD PÅ INNlandet, MILJØHOVEDSTAD OG LÈVÈNDE BY.

DET KUMVLEKSE OG SAMMEN SATTE I BYEN

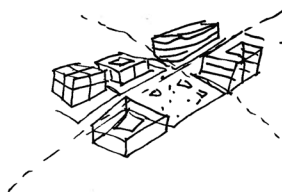
- BRUKE BYENS STRUKTUR TIL Å SKAPE MER INTELLIGENTE OG REGENERATIVE SYSTEMER
- HAMAR-MODELLEN: INTELLIGENT UTVIKLING

DET MULTISKALERE

- UTVIKLING som GJØR FORSKJELL PÅ STOR OG LITEN SKALA
- REGIONAL UTVIKLING
- STEDSIDENTITET

3. DET LOKALE

- KONKRETE FORMGIVNINGSPRINSIPER
- SMÅ-SKALA STRATEGIER FOR BYEN
- SAMMENHENG MED HELHETEN

"to disturb the consensus of the neoliberal hegemony that things can only be as they are: creating an agonistic public space architects and others can provide different forms of subjectivities from the ones that currently exist."

Agonistic democracy

konflikt som værdi

Proceser er konstitutive

Det vil kunne flere end et valg

Integreret økonomisk model

Dagbrevt - økonomi

Socialt fundament og global økologisk bærelse

Dynamisk kompleksitet

Det Konstante
(Inferabilitet)

Proces over tid

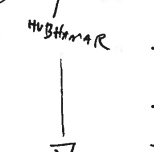
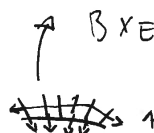
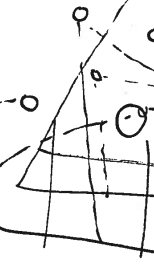
Konstant ændring

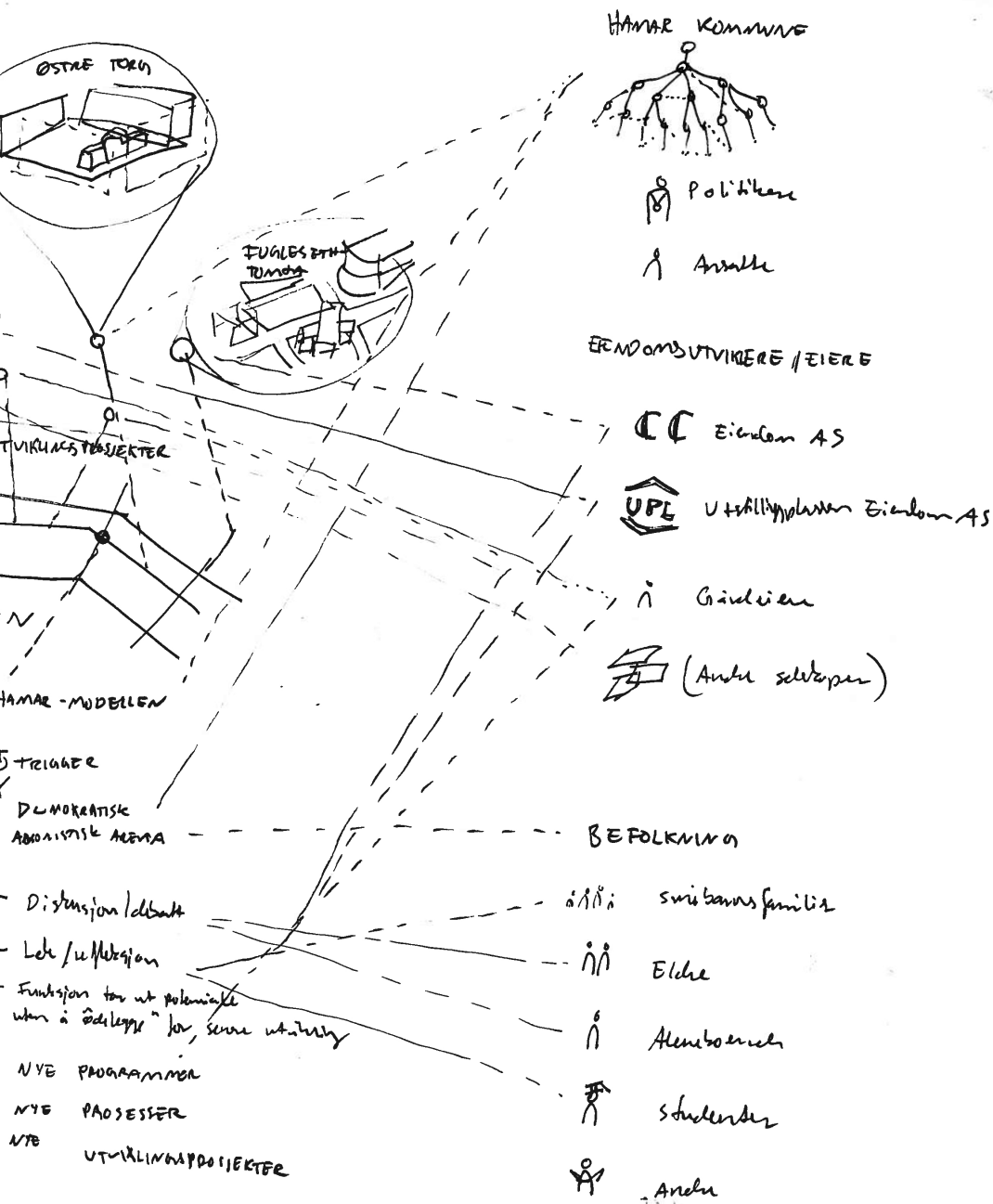
Landscape urbanisme

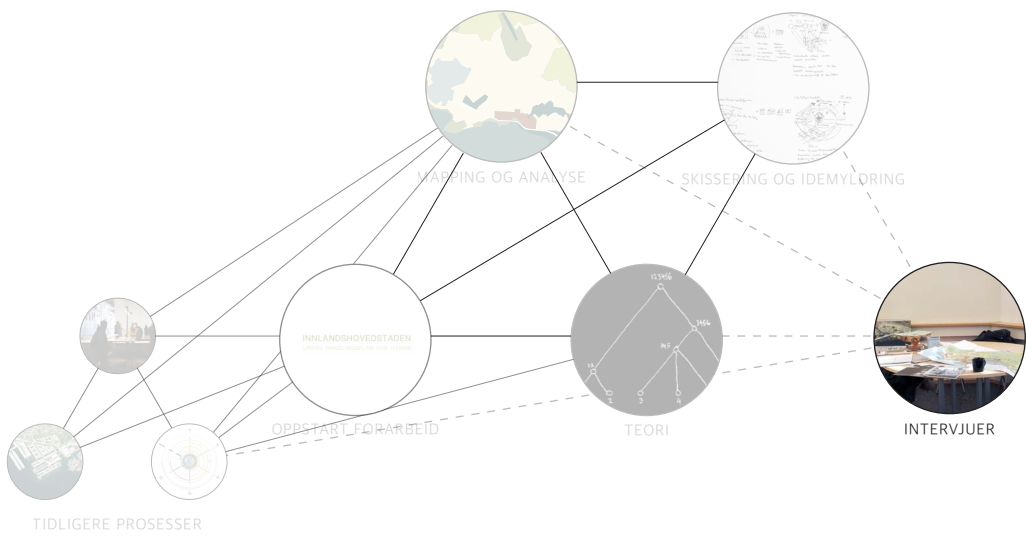
Dynamiske valg

144-lineær tid-periode (som tid)

Interaktivitet og kollektiv interaktion

INTERVJUER

Vangsvegen med Hamar rådhus til høyre, og kjøpesenteret CC Hamar til venstre.

Etter å ha tegnet opp aktørbildet for fokusområdet mitt langs Vangsvegen, tar jeg kontakt med de aktørene jeg er nyskjerrig på, og vil vite mer om. Jeg vil finne ut hvordan de to store eiendomsselskapene og det offentlige samarbeider, kommuniserer, og ser på rollene sine i byutviklingen.

Jeg får avtalt møter med ordfører i Hamar kommune, Einar Busterud, administrerende direktør i Utstillingsplassen Eiendom, Tron Sanderud, og eiendomssjef i CC Eiendom, Ketil Norheim. I tillegg har jeg kontakt med byplansjef Kari Nilssen og planavdelingen i kommunen.

De fullstendige intervjuene finnes i oppgavens prosjektdel.

Hamar rådhus, tegnet av Snøhetta, oppført i 2001.

Jeg møter ordfører Einar Busterud ved resepsjonen i Hamar rådhus. Vi går opp på kontoret hans, og jeg ber Busterud snakke om hvilken rolle kommunen har i byutviklingen.

Han snakker om kommunens rolle som planmyndighet, og det langsiktige perspektivet man i mindre grad finner hos de andre aktørene i byen. Blant utfordringene kommunen står ovenfor som aktør er å få den negative utviklingen i sentrum til å snu, noe som i stor grad avhenger av gårdeierne. Han peker på konkrete byutviklingsgrep som å tette den hullete kvartalstrukturen og å lage et ordentlig sykkelnett. Han mener det vanskeligste sentrum står ovenfor er å definere hva det skal være for fremtiden. Samfunnet utvikler seg, og han mener å lengte tilbake til fortidens byliv hjelper lite.

Etter intervjuet viser Busterud meg ned trappa og inn i arealplanavdelingen der jeg får møte byplansjef Kari Nilssen. Jeg takker for hjelpen og får snakke med byplansjefen en stund om noen av de samme temaene, og om prosjektet mitt.

Vangsvegen 111, Utstillingsplassen Eiendoms kontorer.

Dagen etter møter jeg direktøren i Utstillingsplassen Eiendom AS, Tron Sanderud. Jeg møter opp på kontoret i Vangsvegen, noen hundre meter videre fra rådhuset. Jeg spør om de samme spørsmålene jeg spurte ordføreren.

Sanderud viser fram et utvalg av prosjektene de har gjennomført i Hamar, blant annet en rekke boligprosjekter i den vestre delen av sentrum. Han forteller at selskapet tenker prosjektbasert, men at de har såpass mange prosjekter i Hamar at de er opptatt i kontinuiteten. Selskapet har også utviklet prosjekter i dialog med kommunen, og peker på klyngeprosjekter som Biohuset, og prosjekter i resten av landet.

Dialogen med kommunen er nokså tett, og i stor grad også uformell. Interessene er i stor grad delte, og selskapet ønsker å spille på lag med kommunens ambisjoner. Prosjektene på kvartal 54 og Eidsivatomta rett utenfor er begge i prosjekteringsfasen, og jeg får se tegninger av en boligblokk og et høyhus. Prosjektene blir sammen med de andre prosjektene på andre siden av Vangsvegen viktige for å knytte sentrum bedre sammen.

Gravidahl bokhandel og kafe i Granerudgården, oppført i 1900. Bokhandelen ble etablert her i 1937.

I etterkant av møtene sitter jeg på Cafe Gravdahl ved Østre torg for å renskrive notatene mine. Jeg har fått anbefalt å snakke med den nyansatte byutvikleren i kommunen, Guro Vestvik. I det jeg har trykket "send" på e-posten om å avtale et møte, setter det seg to ved siden av meg som snakker travelt om planene for Østre torg, mathall, bylab og det meste annet. Jeg skjønner fort at dette er personen jeg akkurat har sendt e-post til, og stiller spørsmål til hvor lite Hamar egentlig kan være. Vestvik har det travelt og må avgårde med en gang, men jeg snakker litt med journalisten som blir sittende igjen.

Dagen etter blir jeg oppringt av en student fra arkitektskolen i Bergen. Hun skriver diplomoppgave om byutvikling og medvirkning i Hamar, og hadde fått kontakinfoen min av ordføreren, som hun hadde møtt på Gravdahl kafe. Er det flaks, eller har kafeen magiske krefter? Troen min på reglene til John Cage oppgraderes i alle fall til ståltro.

Vi allierer oss og deler kunnskapen vi har tilegnet oss i den første fasen av oppgaven. Vi interesserer oss begge for prosessene i byutviklingen, og der jeg fokuserer på samspillet mellom det offentlige og det private, fokuserer hun på involvering av befolkning i utviklingsprosessene. Det er tydelig at prosjektene våre kan støtte opp om hverandre, og ambisjonsnivået øker betraktelig. Vi samarbeider om å skaffe møter med byplansjefen, næringssjefen og byutvikleren i kommunen, og går sammen om intervjuet med eiendomssjefen i CC Eiendom AS.

CC Hamar, tegnet av Nordic Office of Architecture og Anderssen og Fremming, åpnet i 2014.

Vi møter sjefen i CC Eiendom AS, Ketil Norheim utenfor Burger King i det nye kjøpesenteret i Vangsvegen. Han tar oss med opp i fjerde etasje, der eiendomsavdelingen sitter.

I intervjuet snakker vi om rollen til selskapet i byutviklingen. Byggingen av kjøpesenteret har skapt mye diskusjon, og har snudd handelssituasjonen i byen på hodet. Samspillet mellom sentrum og kjøpesenteret blir viktige temaer, og det kommende prosjektet på Fuglesethomta blir avgjørende i å knytte dem sammen. Vi får høre om dynamikken mellom selskapet og kommunen, og hvordan de har samarbeidet på mange punkter i prosessene.

Norheim mener det blir avgjørende for byen å knytte aksene i byen sammen, og la aktørene spille hverandre gode fremfor å utkonkurrere hverandre. Østre torg blir dermed et viktig punkt for byen, i kryssningen mellom den nye utviklingen i Vangsvegen og gågata.

Kontoret til byplansjef Kari Nilssen i Hamar rådhus.

I møtet med byutvikler Guro Vestvik, byplansjef Kari Nilssen og næringssjef Svein Frydenlund får vi høre om mange forskjellige prosjekter kommunen er involvert i. Det spenner fra nordiske samarbeidsprosjekter om grønn og smart byutvikling, til VR-verksteder og coworking spaces, og engasjementet er stort.

Vi presenterer prosjektene våre, og Vestvik presenterer bylab-prosjektet. Det blir tydelig at prosjektene våre kan bidra inn i prosessen rundt bylab, og vi blir enige om å prøve å få til et samarbeid.

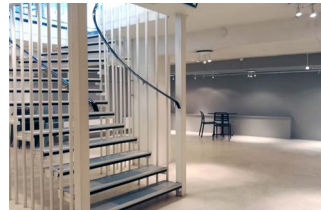
Etterpå blir vi med Vestvik ned i Triangelgården for å se på butikklokalet der bylab skal etableres.

Det tomme butikklokalet på hjørnet i Triangelgården i Torggata.

Vi får bli med inn i bylab-lokalet, og begynner å legge planer og diskutere byutvikling. Usikkerheten rundt hvor prosessen vil ta oss med dette samarbeidet er tilstede, men samtidig har strategien hele tiden gått ut på å planlegge for det uforutsette, og utforske potensialet i disse interaksjonene.

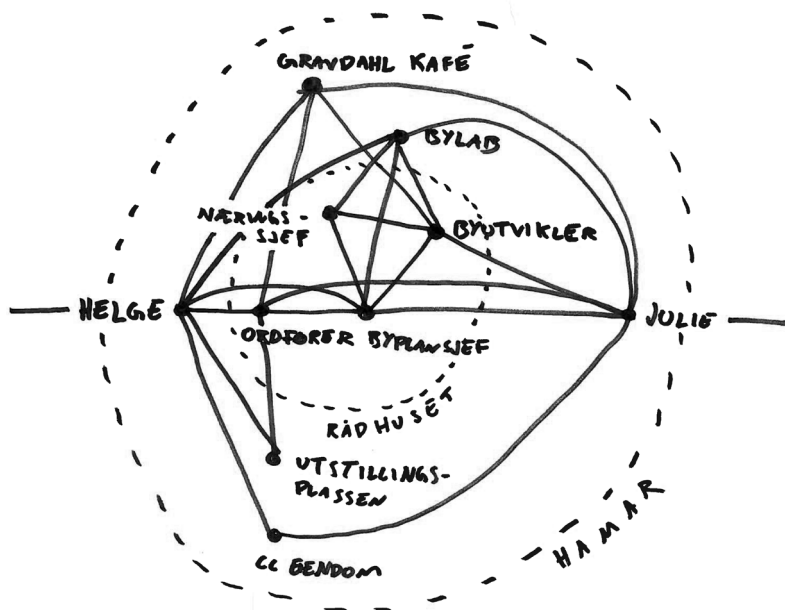
Lokalet er foreløpig helt tomt, og har vindusflater på tre sider. Videreutviklingen av bylab skal ut på anbud, og det er vanskelig å si hvordan rommet kommer til å se ut når vi kommer tilbake senere på våren.

Mens vi er på besøk i bylaben kommer det en varebil og setter igjen en gammel sofagruppe fra resepsjonen i rådhuset. Lokalet har fra før foreløpig bare et bord og noen stoler. I kjelleren er et stort, åpent rom som er planlagt som VR-verksted. Her skal man kunne jobbe og eksperimentere med byutvikling i 1:1.

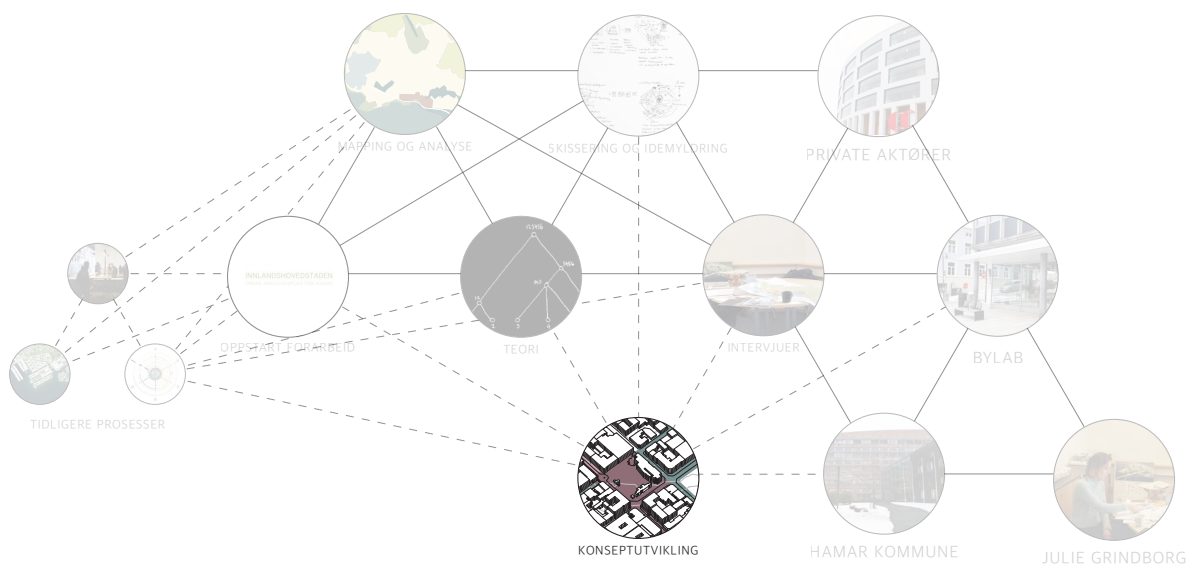
Vi ser frem til å være med på prosessen videre, og avtaler at vi skal koble oppgavene våre på arbeidet med bylab senere på våren.

Kart over prosessen i løpet av oppholdet på Hamar.

Jeg bega meg ut på den lille intervjurekken uten noe annet bestemt mål enn å lære mer om prosessene i fokusområdet og generelt i Hamar. Den filosofiske baktanken var Cages regel nummer sju: "The only rule is work. If you work it will lead to something," eller den såkalte snøballeffekten fra den kvalitative metodens verden.

Underveis og i etterkant kan jeg observere at selv blant et fåtall utvalgte personer er det mulig å se et forholdsvis sammensatt nettverk av forbindelser. Tanken om at noe oppstår i møtet mellom to systemer fikk lov til å utspille seg i praktisk form ved at vi som to studenter som ikke kjente hverandre på forhånd dannet en overlapp mellom våre to nettverk. Observasjonen om at så mange spontane situasjoner oppsto innenfor dette integrerte nettverket, og spesielt i tilfellene med Cafe Gravdahl, sier kanskje noe om antallet forbindelser som knytter punktene sammen.

KONSEPTUTVIKLING

Etter å ha fått mye input til oppgaven fra aktørene jeg møtte, skifter fokuset til å utdype konseptene i oppgaven. De opprinnelige skissene av konsepter for utviklingsmodeller kunne nå videreutvikles i lys av inntrykkene av de reelle forholdene i byen. I oppholdet på Hamar dukket det også opp mange uforutsette ting, som at jeg ble kjent med oppgaven til Julie, og at oppgaven får muligheten til å ta noen praktiske dypdykk gjennom bylab-prosjektet.

Koblingen mellom oppgavens prosess og teorigrunnlaget om kompleksitet og interaksjon i urbanisme har gitt større mening til både prosessen og prosjektet, og utviklingen videre føles givende. Å oppleve noen av aspektene ved oppgaven i virkeligheten, og koble det levende livet til prosjektet gjør at jeg får større tro på begge deler.

I innspurten mot midtsemesterpresentasjoner prosesserer jeg materialet jeg har samlet inn i intervjuene, og visualiserer konseptene jeg har skissert. Ved å bearbeide ideene og materialet lærer jeg også mer om hva det jeg har gjort så langt betydde, og lærer om hva som kunne vært gjort annerledes. Intervjuene kunne vært strukturert bedre, men samtidig gjør kommunikasjonen med Julie at det blir lettere å vurdere materialet. Å diskutere prosjektene gjør det også lettere å finne interessante eller uforløste punkter ved mitt eget prosjekt.

Gjennom veiledning får jeg også tilbakemelding på de konseptuelle delene av oppgaven, og jeg kobler teorigrunnlaget sammen med prosjektet i større grad. Temaene intelligens i utvikling, handlekraft, spontanitet i interaksjoner og integrasjon i byen får stor plass i oppgavens utviklingsstrategi. Koblingene til de teoretiske temaene og de konkrete inntrykkene fra Hamar gjør stoffet mer levende, og jeg kommer fram til hoveddrammene for oppgaven videre.

ARTORENE

HAMAR KOMMUNE

År 1990, politisk

År 1990, politisk

UTSTILLINGSPLASSEN
BENDAM AS

År 1990, politisk

År 1990, politisk

År 1990, politisk

År 1990, politisk

CC FARMER
AS

År 1990, politisk

År 1990, politisk

HAMAR GÅRDSEIERSEN
- u - FARMER
HAMAR SENTRUM AS

År 1990, politisk

År 1990, politisk

År 1990, politisk

HAMAR GÅRDSEIERSEN

År 1990, politisk

År 1990, politisk

År 1990, politisk

År 1990, politisk

År 1990, politisk

(INTERVIEW)

HVA VIL DE?

Representative
inbyggere

Verstet
utdanning
høyt
infeksjon

Representative
inbyggere

Langtids
Marerking

Sette sammen
for med
kompette

Sette sammen
for med
kompette

Representative
inbyggere

Representative
inbyggere

Representative
inbyggere

Representative
inbyggere

Representative
inbyggere

Representative
inbyggere

Representative
inbyggere

Representative
inbyggere

Representative
inbyggere

Representative
inbyggere

Representative
inbyggere

Representative
inbyggere

HVA MENER DE?

Kommune har
være gjennomgående

Kommune har
littet inn i prosessen

Kommune har
littet inn i prosessen

Kommune har
littet inn i prosessen

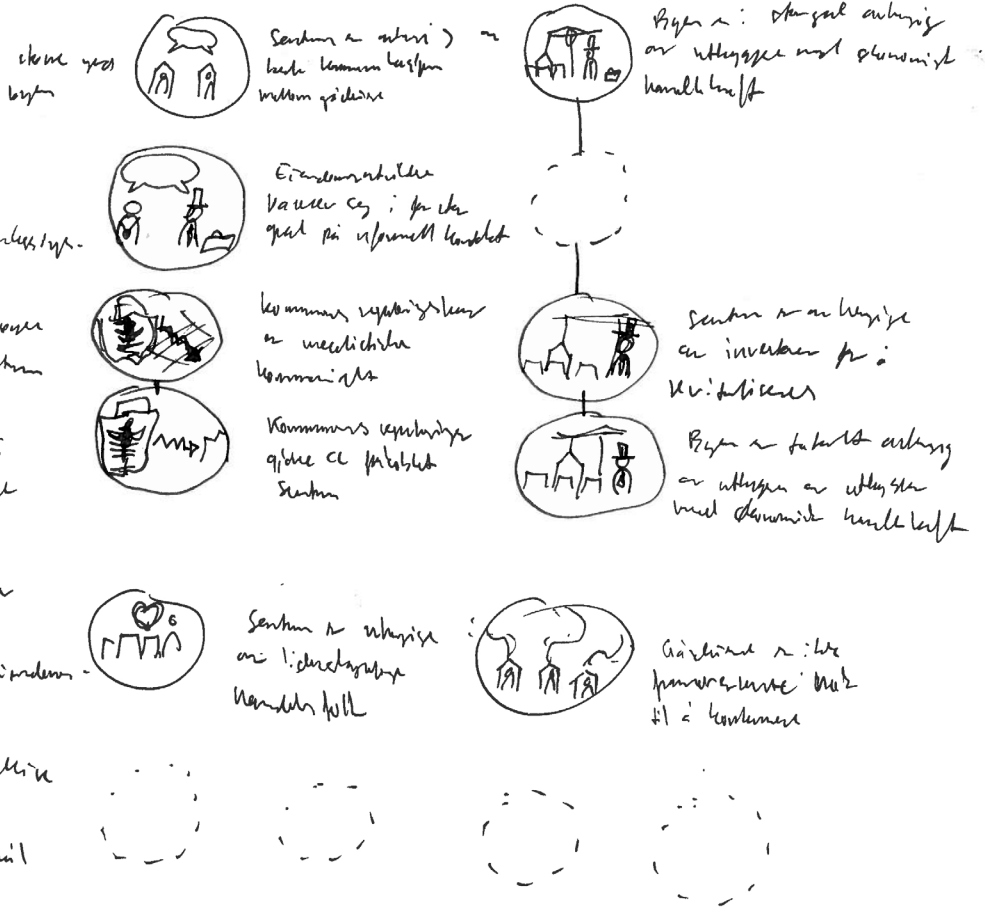

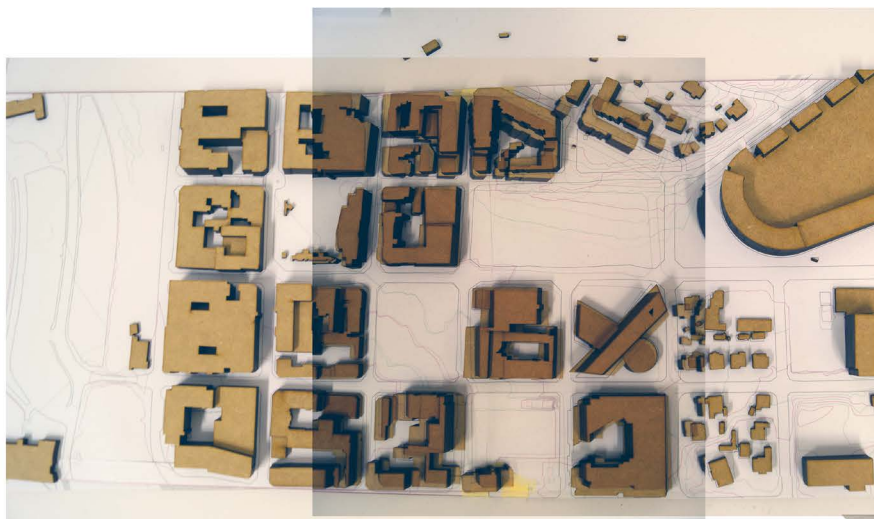
Kommune har
littet inn i prosessen

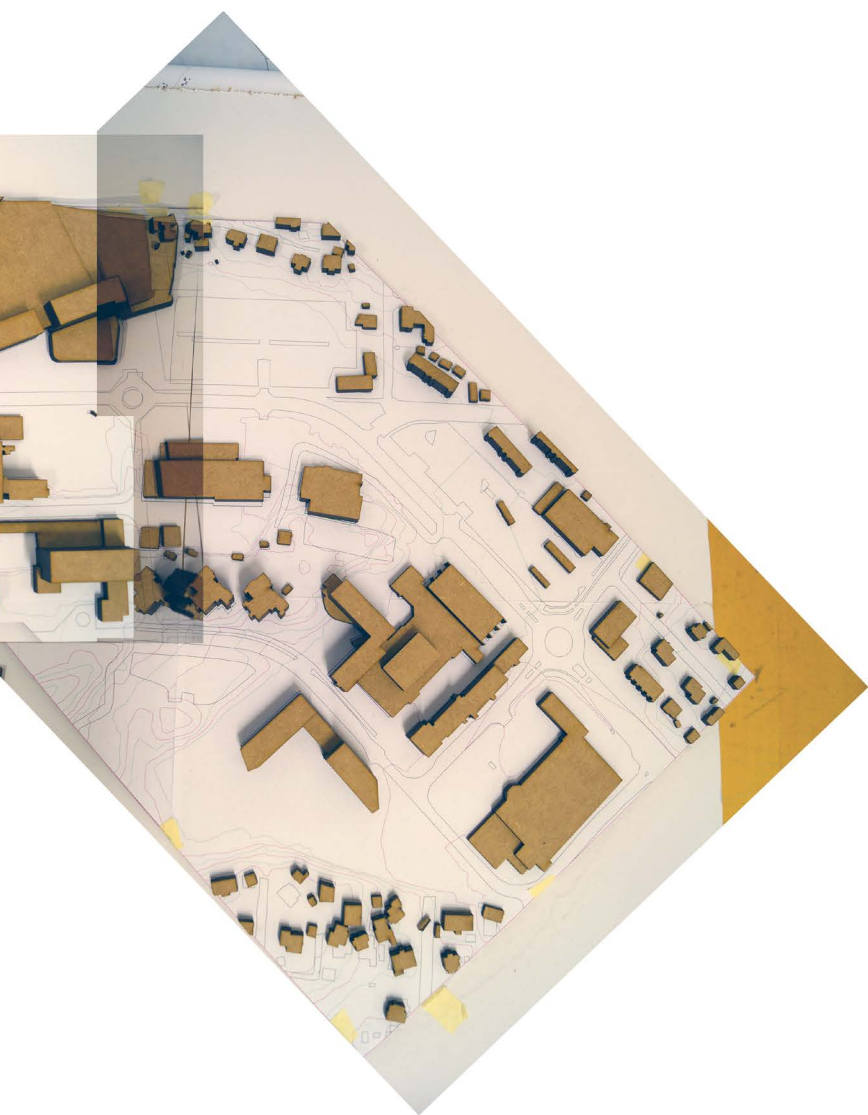
Kommune har
littet inn i prosessen

Collage av skissemodell. Utsnitt fra Stadionbyen.

Jeg tar i bruk skrijving som et verktøy i oppgaven, og bruker hefte- og bokform som hoveddelen av arbeidet.

Etter å ha konkretisert og visualisert prosjektet frem til midtsemesterprosjektet, bruker jeg tilbakemeldingene til å peke ut kursen videre. Oppgaven begynner å få en konkret form, og jeg begynner å bestemme formatet på besvarelsen. Formatet blir i tillegg til det kjente plansjeformatet en samling hefter og bøker, for å kombinere de arkitektoniske visualiseringsverktøyene med mer dyptgående drøftninger i tekstform.

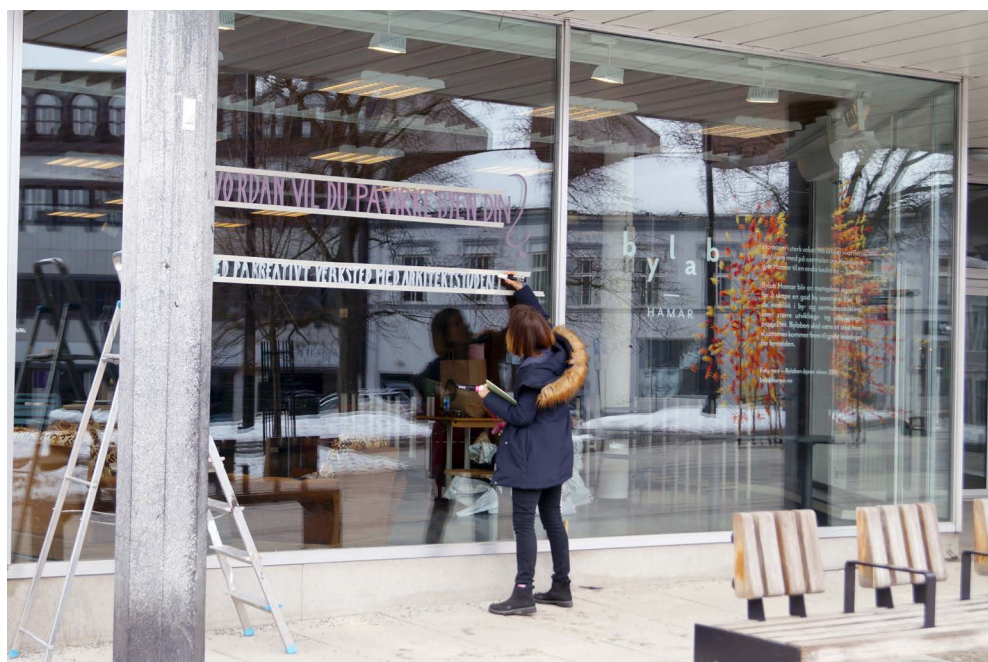
Gjennom skrivingen blir jeg tvunget til å ta stilling til mange aspekter ved oppgaven, og selv om rammene ikke er fullstendig satt, blir det fort tydelig at jeg med denne metoden kommer mye dypere inn i problemstillingen jeg har satt.

Jeg kategoriserer arbeidet ved å etablere forskjellige deler som går på mapping og analyse, prosess og refleksjon, og på prosjektets hoveddel.

Etter å ha valgt formatet på oppgaven og tatt en del valg gjennom skrivingen, begynner jeg sammen med Julie også å planlegge praksiske eksperimenter og tilstedeværelse i bylab i Hamar.

EKSPERIMENTERING I BYLAB

Midlertidig bruk av bylab i Hamar. Rommet står tomt, og vi fyller det med brukt møbler, modeller, tegninger og tar i bruk vinduene.

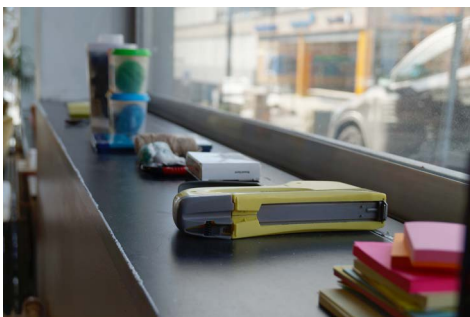

Etter å ha kommet i kontakt med kommunen gjennom intervjuene, og vi fikk innblikk i prosessen med å etablere en bylab, åpner også muligheten seg for at mitt og Julies prosjekter kan ta i bruk rommet en periode. Siden rommet står tomt, og tanken bak prosjektet er å eksperimentere med bruken, passer det perfekt at oppgavene våre også ønsker å finne ut av hvordan en slik plattform for byutvikling kan fungere i Hamar.

Vi vet ikke helt hva vi går til når vi møter opp på rådhuset i Hamar for å møte byutvikleren i kommunen. Planen er å tilpasse oss underveis, og bruke forutsetningene oppgavene våre gir oss til å teste ut plattformen. Rommet er helt tomt bortsett fra noen stoler og et bord, og brukes for tiden som provisorisk møterom for kommunen og deres konsulenter. Vi blir kjent med konsulentteamet som består av konsulenter fra Emergence Projects og Natural State. De skal jobbe sammen med kommunen for å etablere bylab med en mer langsiktig horisont, og samtidig intervju gårdeiere, aktører og politikere i bylab som utgangspunkt for en samlende sentrumsstrategi. Det er veldig interessant at vi som studenter arbeider med mye av det samme som konsulentene gjør for kommunen, noe som gjør at vi kan dele kunnskap underveis. Konsulentene i Emergence har dessuten masse erfaring med denne typen prosjekter, og står blant annet bak VikaLiv-prosjektet, som vi har brukt som en referanse.

Vi bruker den første uka til å ta i bruk bylab som prosjektkontor, og gjør rommet i stand til å ha åpent for publikum den neste uka. I løpet av arbeidsperioden fikk vi dra nytte av å sitte midt oppi prosessene vi selv arbeider med i oppgavene. Gårdeiere og andre aktører kommer inn og ut hele dagen, og vi får både observere konsulentenes prosess, samtidig som vi får møte mange av aktørene selv.

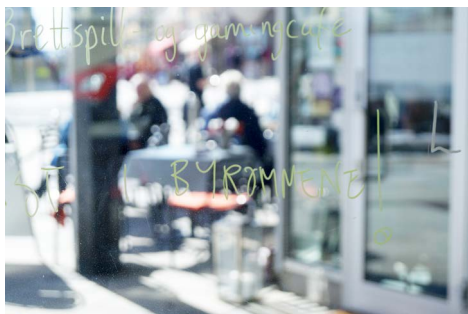
For å gjøre rommet brukbart i den midlertidige åpningsperioden drar vi rundt i byen og får låne møbler fra bruktbutikker, og fyller rommet med modeller og tegnemateriale vi har tatt med oss.

Forberedelser til åpent byverksted i bylab, og bruk av rommet som midlertidig prosjektkontor.

Den første uka vi ar i bruk bylab improviserer vi mye. Det første vi gjør er å låne møbler fra bruktbutikker. Vi vil at det skal være åpent og uhøytidelig, og samtidig at det skal se litt rart og annerledes ut. Synligheten i gågata gjør at det meste vi gjør skaper oppmerksomhet og nysgjerrighet, og vi må svare på mange spørsmål om hva dette skal bli. Det er tydelig at det ikke skal så mye til for å sette i gang noen bevisstgjøringsprosesser, og å få respons på å teste ut nye programmer i byen.

Vi stjeler noen triks fra konsulentene i Emergence projects, og gjør flittig bruk av vinduene med tusj. Vi gjør så godt vi kan for å fylle rommet med tematikken midlertidighet og eksperimentering, for å skape nysgjerrighet og legge til rette for mange inntrykk.

Åpent midlertidig byverksted i bylab. I løpet av de tre dagene kom i vi kontakt med alle slags mennesker, fra politikere til tidligere rusmisbrukere.

Den andre uka åpner vi for publikum. I tillegg rommet fungerer som arbeidssted og møterom for kommunen og konsulentene i noen tidsrom, inviterer vi folk inn for å snakke om byutvikling i Hamar. Vi har også fått en helside i mandagsavisa, og det er mange som kommer innom etter å ha lest reportasjen. Vi får høre alle slags historier og meninger om byen og utfordringene den står ovenfor.

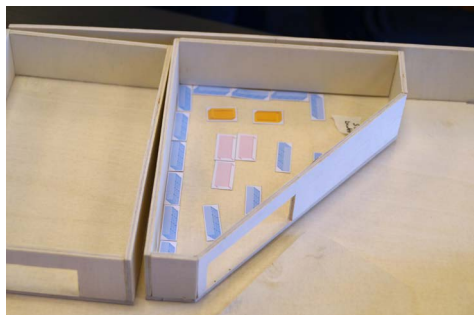
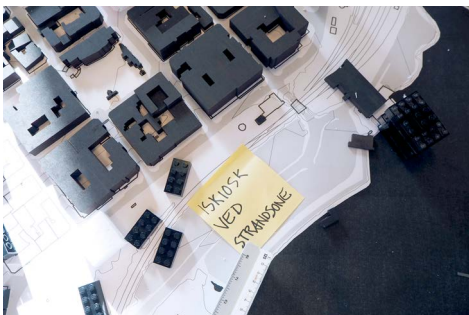
Samtalen blir det viktigste verktøyet, og vi tar oss tid til å snakke en stund med de fleste som kommer innom. Modellene og tegningsmaterialet vi har forberedt fungerer bra som diskusjonsgrunnlag, men vi merker fort at terskelen for å ta i bruk rommet slik vi har lagt opp til er nokså stor. Dette har nok også med at det sjeldent er fullt i lokalet, og at de som er innom dermed blir litt reserveerte. Vi finner fort ut at vi trenger å balansere de lange samtalene med noen av gangen med flere gruppeaktiviteter. Vi har invitert noen skoleklasser fra barne- og ungdomsskoler i nærheten, og får avtalt at en 9. klasse skal komme innom.

I tillegg til gjengen fra arealplanavdelingen blir vi kjent med mange lokale personligheter, politikere og ildsjeler. Vi får høre perspektiver fra både de største eiendomsutviklerne i byen, personer som har drevet butikk i byen i årevis, folk som akkurat har flyttet til Hamar, folk som har satt i gang fritidstilbud for ungdom på dugnad, folk fra hele verden som går på norskkurs, og tidligere rusmisbrukere med gründerideer.

Vi prøver å få de som kommer innom til å sette litt av sitt eget preg på rommet ved å skrive hva de ønsker seg i byen på vinduene, og dekorerer rommet med de forskjellige ideene vi får fra folk ved å henge opp kort.

På onsdag kveld skulle et nytt team med konsulenter og arkitekter arrangere medvirkningsmøte på Gregers, et konsertlokale som ligger i samme kvartal som bylab. Etter møtet inviterer vi på plannachspiel i bylab, hvor diskusjonene fortsatte utover kvelden.

Ungdomsskoleelever tar i bruk bylab, og finner løsninger for Hamar. De bygger modell, tegner byrom i sentrum og kommer med ideer for tomme lokaler.

Skoleklassen vi inviterte utgjør en gruppe vi har hatt lite kontakt med i løpet av dagene vi har vært i bylab. De voksne og gråhårede har utgjort mesteparten av de besøkende og involverte så langt i prosessen, noe som gjorde at vi selv må ta initiativ for å involvere unge. Gjennom å invitere en gruppe får vi også testet bylab full av mennesker, noe som antagelig vil påvirke mulighetene for interaksjon i diskusjonene.

Vi gir klassen tre forskjellige oppgaver. Å bygge ønskene sine for Hamar i modell med lego, klosser og modellkitt, å komme med konkrete forslag til bruk av tomme lokaler på Torghjørnet, og å gjøre en byvandring der de tegner sine egne forslag til byrom de ikke er fornøyde med.

I løpet av halvannen time får vi produsert masse materiale, og får dekorert veggene med forslag og ideer. Selv om det ikke var noen særlig grad av overlapp mellom ungdomsskoleelevene og andre grupper som kommunen eller andre aktører, fikk vi muligheten til å eksponere materialet og ideene de har produsert til andre som kommer innom bylaben.

De som skape fremtiden & de som ser den
Finn Voldhoffe

Byen sett anfra & det nærliggende

Skatter man med folk, så begynner det i slutten oppen del

planen & en ting - det leverende livet & noe annet

TIPS

DET UNIKE VED ET STED

LOKAL KOMPETANSE
OG INNSIKT

EN-TIL-EN-METODEN

TA FOLK PÅ ALVOR – ALLE
ER BYUTVIKLERE

TID
(JA, DETTE TAR TID)

MONEY TALKS – FÅ
OPPDRAGSGIVER PÅ
KROKEN

ALT ER POLITIKK

MANGFOLD ER KEY

Sammensatte spørsmål er vi:
oppkuler oss: klesdøp

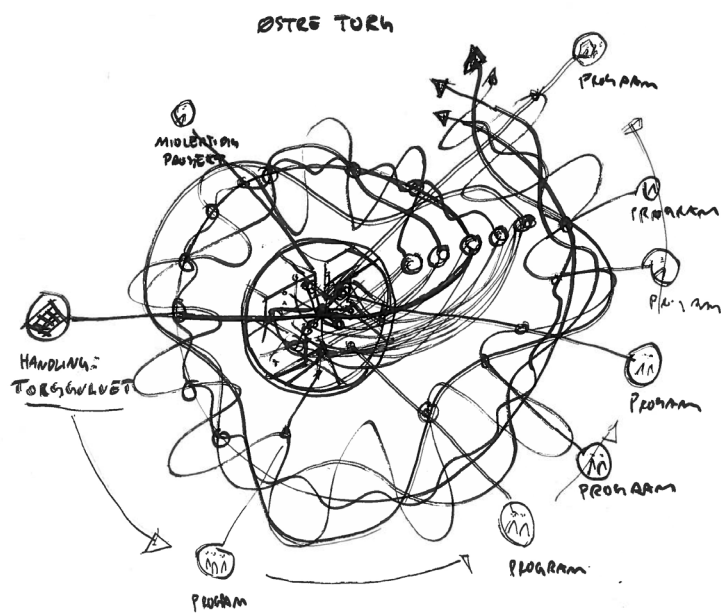
Etter de åpne dagene i bylab drar vi på kurs på Arkitektenes Hus med samskaping som tema. Her får vi høre fra mange forskjellige kontorer og personer om deres erfaringer med samskapingsprosesser og involvering av aktører og brukere i prosjekter.

Gjennom å høre på disse erfaringene lærer vi mye om det vi selv gjorde i bylab tidligere i uka. Vi lærer mer om å bruke dialog som planverktøy, og om overskridende arenaer som skaper friksjon og muligheter. Det øyeblikkelige tillitsforholdet som oppstår når man posisjonerer aktører som mennesker. Å bruke hodet i stedet for skjemaer og post-its. Å legge fra seg ekspertrollen. Å snakke språket til de man snakker med. Å tilrive seg definisjonsmakt. At alt er politikk. At det tar tid.

Selv om jeg i prosjektet mitt ikke fokuserer på medvirkning, finner jeg igjen mye av tematikken jeg interesserer meg for innen for byutvikling. "Samfunnet skapes der vi oppholder oss i felleskap" er et sitat jeg tar med meg videre. Temaene sammensatthet, å bruke hverandres egenskaper, at det interessante oppstår i spenningspunktene, og at byen trenger et mangfold i roller og forutsetninger er nøkkelpunkter jeg finner igjen både i det planleggingsmessige og det menneskelige.

SKRIVING OG VIDEREUTVIKLING

Skisse av konseptuell tidslinje for prosjektet på Østre torg. Tid er noe som gjerne kunne blitt presentert mindre lineært i den ferdige oppgaven.

Oppgaven videreutvikler seg gjennom drøfting i tekst. Det blir tydeligere at oppgaven hovedsakelig kommer til å være en teoretisk oppgave. Bearbeidingen av de empiriske studiene gjennom intervjuer og de praktiske delene i bylab leder til et drøftingsarbeid som knytter seg til hele oppgavens tematikk. Det teoretiske grunnlaget blir et gjentakende element som danner kontinuiteten i drøftningene.

Handlingsplanen for Østre torg blir også i større grad en drøftning av de konkrete forutsetningene for prosjektet opp mot det empiriske og det teoretiske grunnlaget. Refleksjon rundt den fysiske, urbane handlingen trekker oppgaven videre mot en diskusjon både rundt hva et arkitekturprosjekt er, og hvilke virkemidler som kan brukes i en prosjektsammenheng. Oppgaven kunne slik virket som et forberedende arbeid inn i en prosjekteringsfase. Slik ser jeg oppgaven heller som et lite utsnitt av en prosess jeg ikke kan håpe å ferdigstille på fire måneder.

Dette reflekterer teorigrunnlagets utgangspunkt for kunnskapsproduksjon, hvor ulike disipliner og aspekter ved kunnskap henger sammen i et kontinuerlig nettverk uten en start og en slutt, fremfor som isolerte elementer. Jeg kan naturligvis velge å gå videre med tematikken i et doktorarbeid, eller fortsette å arbeide med kommunen eller de private aktørene for å følge opp prosjektet i en praktisk del. Jeg forstår uansett oppgaven som et arbeid i seg selv, men som bør sees i sammenheng med en kontekst hvor arkitekturfeltet eksisterer i overlappinger mellom en rekke andre felter.

Selv om oppgaven ikke har vært prosjekterende, forstår jeg arbeidet som et aspekt av et tema som kan ha mange ansikter. En prosjekteringsoppgave, en samfunnsgeografisk studie, en politisk prosess eller et eiendomsutviklingsprosjekt er alle forskjellige måter å gå videre med arbeidet på, som ikke nødvendigvis begrenser seg til arkitekturfeltet.

Å forstå rammene for prosjektet, hvor det starter og slutter, har vist seg å være en av de vanskeligste delene av oppgaven. Når man ikke arbeider innenfor et etablert format blir usikkerheten rundt hva man skal og ikke skal gjøre en del av prosessen. "Utvikling er å ikke vite hva man skal gjøre", er et sitat jeg har plukket opp på vegen, og er fornøyd med å kjenne meg igjen i.

Jeg bega meg ut på et ambisiøst prosjekt med potensiale for å blir veldig stort i omfang. Læringsutbyttet har vært enormt, mest på grunn av at jeg stort sett har jobbet med ting jeg ikke har gjort før. Jeg har utfordret ferdighetene mine og kunnskapen min både faglig, håndtverksmessig og personlig. Først og fremst har oppgaven gitt meg anledning til å utvide fascinasjonen for byen, og gitt meg muligheten til å oppdage enda flere ting jeg har blitt nysgjerrig på. Jeg har avdekket enda flere sammensatte lag i temaet, og forstått at man aldri blir utlært dersom man fortsetter å lete.

